

Høringsuttalelse om eventuell justering av publiseringsindikatoren i lys av Plan S

Vi viser til høringsbrev datert 13.05.2019 om *eventuell justering av publiseringsindikatoren i lys av Plan S*.

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo er enige med departementet i at publiseringsindikatoren har tjent norsk forskning godt ved å tjene som bolverk mot røvertidsskrifter, men også ved å fremme internasjonalisering som et av mange tiltak som fremmer fremragende forskning.

Det betyr ikke at publiseringsindikatoren fungerer optimalt i ett og alt. Nåværende system ble innført i 2006, og det er således på sin plass å ta en ny gjennomgang for å vurdere hvordan det fungerer i dag. Noen justeringer kan være på sin plass og vi har noen forslag. Vi mener at en vurdering av publiseringsindikatoren bør gjøres på et bredt grunnlag, og ikke kun i lys av Plan S. Å innføre insentiver for åpen tilgang er imidlertid rimelig å vurdere uavhengig av Plan S.

Vårt synspunkt kan oppsummeres i følgende punkter, som begrunnes nærmere i det etterfølgende:

- Dagens inndeling i nivå 1 og nivå 2 bør opprettholdes, men røktes strengere. Det bør innføres noen minimumskrav til systemer for kvalitetskontroll, primært når det gjelder fagfelleordning og redaksjonelt ansvar. Dagens krav til fagfellevurdering <https://npi.nsd.no/informasjon#fagfellevurdering> er ikke lengre tilstrekkelig og det trengs en presisering.
- Dagens publiseringsindikator inkluderer en merkeordning for åpen tilgang med henvisning til om de er listet i DOAJ og klassifisering etter SHERPA ROMEO. Dette systemet bør utvides med informasjon om kvalitetssikringssystemer som type fagfelleordning, avvisningsrate og antall artikler publisert siste år.
- Det bør vurderes å innføre et nivå 0 for ellers legitime tidsskrifter som ikke fyller minimumskravene til kvalitetssikringssystemer. Publiseringskanaler på nivå 0 skal ikke inneholde annen type «tvilsomme publiseringskanaler», som vi forutsetter ikke inkluderes på listen i det hele tatt.
- Å gi ekstra premiering for åpen tilgang er kun forsvarlig hvis det innføres noen minimumskrav til tidsskrifters systemer for kvalitetskontroll. Uten slike minimumskrav vil det derimot være faglig uforsvarlig og helt uakseptabelt. En eventuell premiering kan gjelde på begge nivåer (alternativ 2a). En eventuell premiering for åpen tilgang bør være noe mindre enn forskjellen mellom nivå 1 og 2. Dette for å fastholde at de faglig mest anerkjente publiseringskanalene fortsatt skal være prioritert.
- Publisering bør ikke premieres ekstra (verken for åpen publisering og nivå 2) hvis det er i en kanal som ikke har et minimum av systemer for kvalitetskontroll, primært når det gjelder fagfelleordning og redaksjonelt ansvar.
- Definisjonen av åpen tilgang bør ikke bindes til definisjonen benyttet i Plan S. Post-print versjon i vitensarkiv bør være tilstrekkelig. Dermed er i praksis det springende punktet lengde på evt. embargotid. Andre momenter som lisensiering, tekniske løsninger for publiseringsplattform osv. bør ikke legges til grunn.
- For online tidsskrifter uten begrenset antall artikler i året bør følgende gjelde: Hvis det fremkommer at det benyttes redaktørkontrakter som forplikter redaktør til å publisere et høyt antall artikler, eller knytter redaktørhonorar direkte til volumet av publiseringer, må tidsskriftet automatisk flyttes til nivå 0 eller fjernes helt fra kanallisten.

- Det bør innføres en klageordning der enkeltpersoner eller miljøer kan klage på klassifisering med henvisning til de konkrete minimumskrav som settes. Dokumenterte brudd på minimumskravene bør medføre umiddelbar endret kategori i publiseringsindikatoren.

Vi mener at disse forslagene bør innføres uavhengig av ekstra premiering av åpen publisering. Hvis så gjøres, mener vi at en egen indikator og premiering av åpen publisering er en akseptabel løsning. Vi mener likevel at **alternativ 1** med nevnte justeringer generelt er å foretrekke.

Kommentar om utgangspunktet for premiering av åpen tilgang

Utgangspunkt for forslaget er at det er få åpne tidsskrifter på nivå-2 i publiseringsindikatoren, og at det derfor er en mulig målkonflikt mellom dagens system og målsettingene i Plan S. Å innføre ytterligere insentiver for åpen publisering vil kunne øke insentivene for åpen publisering.

Vi legger til grunn at formålet er at forskningsresultater skal være faktisk tilgjengelig. Vi påpeker at det de siste årene allerede er innført klare føringer i den retning, og dagens retningslinjer for åpen publisering innebærer at post-print versjon skal gjøres tilgjengelig i vitensarkiver. Nylig inngåtte avtaler med Elsevier og Wiley innebærer også at en svært stor andel av forskningsartiklene vil være åpent tilgjengelig fra forlagene allerede i dag. Ytterligere forhandlinger med andre store forlag pågår med tilsvarende målsetting. I praktisk vil dermed så godt som alle norske forskningsresultater være åpent tilgjengelig allerede. I tillegg kommer altså Plan S sine krav.

Fra og med 2019 kreves det deponering av post-print versjon i vitensarkiv lokalt eller nasjonalt som forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte finansieringen.¹ Man får altså *ingen* uttelling for publisering uten at fulltekst er tilgjengelig via CRISTIN. For tidsskrifter som ikke praktiserer embargo medfører dette umiddelbar publisering, mens øvrige blir tilgjengelig når embargotiden er over. Hvis målsettingen er å gjøre forskningsresultatene åpent tilgjengelige, så er det altså bare eventuell embargotid som er hindringen i dag. Det er derfor ikke åpenbart at det er et reelt behov for ytterligere insentiver for å fremme åpen publisering, og stiller oss tvilende til at den påståtte målkonflikten mellom Plan S og nåværende publiseringsindikator er et reelt problem.

I dag har nivå 2 som formål å fremme publisering i de internasjonalt mest anerkjente tidsskriftene. Dette er et insentiv til både å øke kvaliteten på norsk forskning, men også for å nå ut til de relevante fagmiljøene og markere seg internasjonalt. Å innføre en egen indikator for åpen publisering og gi ekstra belønning for dette kan lett oppfattes som en endring av målsettingen for norsk forskning. Vårt prinsipielle standpunkt er at *formålet* med publiseringsindikatoren fortsatt bør være å fremme internasjonalt høyt nivå på norsk forskning og at norsk forskning skal nå ut til sentrale fagmiljøer.

Vi påpeker at *Plan S ikke stiller noen reelle krav til kvalitetssikringssystemer*, verken når det gjelder fagfelle vurderinger eller på annen måte. Publiseringsindikatoren bør ikke innrettes slik at premiering av åpen publisering gå på bekostning av kvalitetskriterier.

Som **hovedinnspill** foreslår vi derfor at publiseringsindikatoren beholdes slik den er og forbeholder nivå 2 til internasjonalt ledende publiseringskanaler uavhengig av om tidsskriftet er åpent eller ikke. Departementet bør heller vurdere redusert uttelling ved for lang embargotid som en direkte forlengelse av dagens retningslinjer for åpen publisering. Vi ser gode grunner til å begrense embargotiden, men det er ikke åpenbart at den skal settes til null. Vi har til nå ikke sett noen

¹ Se tiltak 3 her: <https://www.openaccess.no/retningslinjer-for-åpen-tilgang.html>

nærmere drøfting av hva som er en rimelig embargotid utover at umiddelbar publisering er ønskelig, og vi imøteser en slik eksplisitt vurdering.

Publiseringsindikatoren har i dag et krav om at tidsskriftet skal ha en fagfelleevaluering, men det er ellers ingen spesifisering av verken type fagfelleevaluering eller andre kriterier for kvalitetssikring. Fagfelleevaluering er det primære kvalitetssikringssystemet som benyttes i dag, og hvordan dette er utformet er avgjørende. Det finnes i dag en rekke tidsskrifter som benytter utradisjonelle systemer for fagfelleevaluering, og det er grunn til å tro at disse innebærer redusert kvalitetskontroll. Kravene som stilles i indikatoren bør derfor oppdateres.

Kort sagt bør det som hovedregel kreves «double blind peer-review». I en del fagfelt er det i dag vanlig med «single blind peer-review», som også kan godtas for noen fagfelt. Det bør også være et tydelig krav om at redaktøren har uavhengig redaksjonelt ansvar. Dette er minimumskrav som de fleste tar for gitt i dag. Minimumskrav til systemer for kvalitetskontroll bør settes generelt uavhengig av om tidsskriftet er åpent eller ikke.

Subsidiært kan det være akseptabelt med en egen indikator som gir uttelling for åpen tilgang uavhengig av nåværende nivåinndeling under streng forutsetning at det innføres konkrete minimumskrav til kvalitetssikringssystemer. Å belønne åpen publisering i seg selv uten hensyn til tidsskriftenes systemer for kvalitetskontroll er ikke fornuftig.

Tydelige minimumskriterier for ekstra uttelling

Vi er ikke negative til ekstra uttelling for åpen publisering, *forutsatt at tidsskriftene fyller visse minimumskrav* som beskrives i egne avsnitt nedenfor. Dette er en svært viktig presisering fordi de senere år har vokst frem en rekke tidsskrifter som har andre kreative ordninger for kvalitetskontroll. Dagens definisjon i publiseringsindikatoren² er i så måte ikke å anse som dekkende, og bør presiseres.

Vi snakker her ikke om «røvertidsskrifter» eller «tvilsomme tidsskrifter», men legitime publiseringskanaler som ikke benytter vanlige kvalitetssikringssystemer. Noen av disse er åpne tidsskrifter, men kriteriene bør gjelde uavhengig av publiseringsform. Antakeligvis er det ingen slike tidsskrifter som i dag er på nivå 2 og slik sett får ekstra uttelling. Av den grunn oppfattes det ikke som et problem i dag. Hvis det imidlertid innføres egen uttelling for åpen publisering uten at det foreligger andre kriterier, vil det medføre at en rekke slike tidsskrifter med utilfredsstillende kvalitetskontroll får ekstra uttelling. Det mener vi vil være uakseptabelt.

Hvis det ikke legges tydelige minimumskriterier til grunn bør det reises en nasjonal debatt om hva man mener med fagfelleevaluering og andre kvalitetssikringssystemer.

Solide fagfelleordninger

For ekstra uttelling må forutsettes at det er tidsskrifter med solide ordninger for fagfelleevalueringer. Hva som er solid fagfelleordning bør presiseres da det finnes tidsskrifter som har ordninger som ligger et stykke unna det vi vanligvis tenker på med «peer review».

² <https://npi.nsd.no/informasjon#fagfelleevaluering>

Først og fremst må det forutsettes at det er såkalt «double blind peer review», der både forfatter og fagfeller er anonyme for hverandre så langt det er praktisk mulig. Subsidiært kan også «single blind peer review» (der bare reviewere er anonyme) godtas, men ikke nødvendigvis for alle fagfelt. I samfunnsvitenskap er

Anonymitet er viktig av særlig to grunner:

- Anonym vurdering er et av de viktigste grepene for at fagfelleuttalelsen skal være uhildet. Det er en ordning som forsøker å hindre at personlige bekjentskaper eller sympatier skal påvirke faglige vurderinger. Fagfeller skal heller ikke frykte for senere mulige negative konsekvenser av å gi sin ærlige vurdering (f.eks. i senere vurderinger, ansettelse, publiseringer, konferansedeltakelse etc). Det er en generell fare for at ikke-anonyme fagfeller vil dempe sin kritikk.
- Anonym forfatter en sikkerhet mot at vurderingene farges av forfatternavnet. Det er grunn til å tro at å vite forfatterens navn vil kunne påvirke fagfellenes vurdering. Veletablerte og respekterte forskere (samt de som bare er generelt godt likt) vil kunne få en mer fordelaktig behandling, mens mer ukjente navn eller kontroversielle navn vil kunne oppleve det motsatte. Et slikt system vil altså kunne legge til rette for systematisk forskjellsbehandling og at ikke bare faglige forhold avgjør vurderingen.

Det er generelt viktigere at fagfellene er anonyme enn av forfatter er anonym. Fagfelleordninger som helt eller delvis omgår anonym fagfellevurdering åpner for at ikke-faglige forhold spiller inn i større grad. Slike ordninger bør ikke kunne få ekstra belønning i dagens publiseringssystem da det innebærer et svekket system for kvalitetskontroll.

Det er flere former for ikke-anonym fagfellevurdering i bruk i dag. Såkalt «single blind peer review» er ikke forfatter anonym, mens fagfellene forblir anonyme. I noen fagfelt er dette vanlig i dag, og bør trolig fortsatt aksepteres på de fagfeltene uten at en slik aksept av den grunn bør gjelde generelt. «Open peer-review» innebærer at både forfatter og fagfelle får vite hverandres navn, gjerne allerede underveis i prosessen. En slik åpenhet høres sympatisk ut, men står i fare for å undergrave en uhildet vurdering av manuskriptet. En variant av dette er «Collaborative review» som innebærer at reviewprosessen foregår på en plattform der forfatter og fagfeller sammen kan diskutere hvordan artikkelen best kan forbedres. Dette åpner for at standhaftighet, påståelighet og andre overtalelseskunster i diskusjon blir vel så avgjørende som faktiske forbedringer av artikkelen. Det er neppe mange settinger der fagfeller har mye tid og overskudd til å gå inn i lengre diskusjoner av denne typen. Selv om det er fint med faglige diskusjoner, er dette noe en forfatter bør ta med sine nærmeste kollegaer, konferansedeltakelse og andre eksisterende faglige forum. Å la tidsskriftets fagfeller gå inn i slike diskusjoner er etter vår oppfatning lite hensiktsmessig.

Publiseringsindikatoren bør bare godta systemer for fagfellevurderinger som er «double blind», men «single blind» kan godtas på de fagfelt der dette er tradisjonen i dag. Andre kreative systemer bør utelukkes fra å få ekstra uttelling.

Uavhengig redaktør og reelt redaktøransvar

Tidsskriftene bør ha en redaktørordning som gir redaktøren et reelt redaktøransvar. Det innebærer at redaktøren tar den faktisk endelige beslutningen om publisering. Da er det også redaktøren som har det redaksjonelle ansvaret og som må stå for de beslutningene som tas. Dette er den vanlige redaktørrollen, og det bør settes som en forutsetning for økt uttelling i publiseringsindikatoren.

Redaktører tar ikke alltid riktige valg (som andre folk), men en aktiv redaktør med stor faglig integritet har i dag betydning for et tidsskrifts anerkjennelse. En aktiv og tung faglig redaktør er også en del av kvalitetssikringssystemet. I de tilfeller fagfellevurderingene ikke holder faglig mål er det redaktørens ansvar å skjære gjennom, hvilket forutsetter redaksjonell frihet.

Enkelte tidsskrifter praktiserer ordninger der redaktøren ikke lengre har myndighet til å ta avgjørelser utover første vurdering om artikkelen skal sendes ut til fagfeller. Deretter har redaktøren i realiteten overlatt beslutningen til fagfellene. Tidsskrifter med slike ordninger beskriver gjerne ordningen med at de unngår «editor bias», som altså egentlig betyr at redaktøren ikke har beslutningsmakt. Særlig kombinert med nyere, kreative systemer for fagfellevurderinger er dette svært betenkelige systemer.

Enkelte tidsskrifter har eksplisitte forventninger til redaktører om at de skal publisere en viss mengde artikler i året, evt. at honorar er knyttet til nettopp slike ordninger. Dette er særlig problematisk for online tidsskrifter uten begrensninger på antall publikasjoner i året. Slike ordninger er potensielt kompromitterende for faglig uholdethet ved at redaktør får en direkte egeninteresse i å godta artikler. Redaktørkontrakter vil ofte ikke være offentlig tilgjengelig, men hvis det dukker opp dokumenterte tilfeller av denne typen kontrakter bør tidsskriftet automatisk tas av lista over tidsskrifter som gir ekstra uttelling. Det bør vurderes som slike ordninger bør medføre ekskludering fra publiseringsindikatoren. Hvis forlaget ikke er villige til å dele de relevante detaljer om kontrakter ved direkte forespørsel bør dette i seg selv vurderes som tilstrekkelig til å ekskludere fra publiseringsindikatoren.

Publiseringskriterier

Noen tidsskrifter har som eksplisitt formål at de publiserer alt som ikke er objektivt feil. Slike tidsskrifter har en potensielt viktig rolle bl.a. fordi det tilbyr en kanal for resultater som bekrefter tidligere funn, oppfattes som trivielle eller har liten nyhetsverdi etc. Dermed kan «publication bias» muligens reduseres (selv om det nok finnes mer effektive tiltak mot akkurat det). Flere slike tidsskrifter er i dag representert i publiseringsindikatoren, stort sett på nivå 1.

Tidsskrifter som gir ekstra uttelling må forutsettes å sette faglige krav utover at det ikke er objektivt feil. Det er mye som kan være lite fornuftig, metodisk utilfredsstillende eller mangelfullt, inneholde urimelige tolkninger, være spekulativt, foreslå urimelige følger for politiske tiltak osv. uten at det er «objektivt feil». Slike tidsskrifter publiserer i praksis nær sagt hva som helst som sendes inn til dem – bare med unntak av det som er åpenbart elendig forskning. En rekke såkalte «megatidsskrifter» publiserer opptil flere tusen artikler i året, nettopp ved å ikke være selektive på hva som publiseres. Selv om man kan se verdien av at slike tidsskrifter eksisterer, så er det knapt mulig å legge lista lavere enn dette. Å gi ekstra uttelling for tidsskrifter som har en så lav terskel for publisering virker lite hensiktsmessig.

Andre aktuelle kriterier

Avvisningsrate

Det finnes flere potensielt relevante indikatorer som bør vurderes. Hvert tidsskrift bør for eksempel opplyse deres avvisningsrate. Avvisningsrate er imidlertid manipulerbar hvis det ikke er krav til utregningsmåte, så det må i så fall presiseres. Det er ikke nødvendig å kreve veldig høy avvisningsrate

for å få ekstra uttelling, men en veldig lav avvisningsrate (f.eks. under 25%) bør utelukke fra ekstra uttelling i systemet. Det bør selvsagt også gjelde både åpen publisering og nåværende nivå 2.

DOAJ

I dag er tidsskriftene i publiseringsindikatoren markert med om de er listet i DOAJ. Det er viktig å understreke at DOAJ ikke på noen som helst måte gjør en vurdering utover at tidsskriftet er åpent og at det eksisterer et system for fagfellevurdering. Hva slags system dette er, og andre forhold, tar DOAJ ikke stilling til. Å være listet i DOAJ er i bunn og grunn en indikator på at tidsskriftet er et åpent tidsskrift og at det ikke er direkte svindel (såkalt røvertidsskrift), men sier pent lite utover det. Slik sett er det rimelig å krevne at tidsskriftene er listet i DOAJ kun fordi det på en enkelt måte identifiserer åpne tidsskrift. Dette har kun en administrativ begrunnelse og har ingenting med faglig kvalitetssikring å gjøre. *Å være listet i DOAJ bør overhodet ikke være tilstrekkelig for å gi ekstra uttelling.*

Definisjon av åpen publisering

Det er flere ulike definisjoner av åpen publisering og det må nødvendigvis presiseres i publiseringsindikatoren. Selv om forslaget til endring er motivert utfra en harmonisering mot kravene i Plan S bør definisjonen av åpen publisering ikke bindes til det som benyttes i Plan S. Definisjonen av åpen tilgang bør i denne sammenheng avgrenses til hvorvidt forskningsresultatene faktisk er åpent tilgjengelig. Såkalt «grønn åpen tilgang» gjør dette kombinert med dagens retningslinjer. Tilsvarende, hvis det er ønskelig at artikkelen skal være åpent tilgjengelig direkte fra forlaget, såkalt «gull» eller «platinum» åpen tilgang, bør kravet begrenses til kun det.

Det bemerkes at i følge de reviderte retningslinjene til Plan S er «grønn åpen tilgang» faktisk kompatibel med Plan S hvis det ikke er en embargotid. Publiseringsindikatoren kan vurdere en løsning der ekstra uttelling begrenses ved lang embargotid.

Under Plan S er det foreslått en rekke tilleggskriterier av mer teknisk art som *ikke* uten videre handler om åpen tilgang som sådan. Det finnes en rekke ulike typer lisensieringer, herunder Creative Commons (CC). Selv om vi ser at det kan være ønskelig med visse typer lisensiering ser vi ingen grunn til at dette gjøres til en del av publiseringsindikatoren. Andre momenter er mer tekniske sider ved publiseringsplattform, åpne API'er og maskinlesbarhet. Selv om det er lett å se at slike ting er generelt ønskelig, er det ikke rimelig å la det være del av definisjonen av åpen publisering som sådan.

Generelt advarer vi mot å legge inn altfor mange slike detaljerte tekniske krav i publiseringsindikatoren via definisjonen av åpen tilgang.

Behov for bedringer i dagens publiseringsindikator

Som det er understreket i høringsbrevet har dagens nivåinndeling bidratt til å løfte norsk forskning. Vi er enige i den vurderingen. Indikatoren er imidlertid ikke uten problemer og det kan være på tide å ta en gjennomgang basert på erfaringene så langt og i lys av utviklingen i tidsskriftmarkedet. Hvordan ordningen har fungert varierer betydelig mellom fag, slik at ordningen regnes som mer vellykket i noen fag enn andre.

Selv om det er viktig at de respektive fagråd selv vurderer hvilke tidsskrifter som skal være på nivå 2, innebærer det også at fagmiljøene kan ha direkte egeninteresse av å fremme tidsskriftene de selv publiserer mest i. Dette kan være tidsskrifter som strengt tatt ikke er internasjonalt ledende på sitt område. Når det kan være reell og velbegrunnet uenighet om hvilke tidsskrifter som er best er det ikke enkelt å gjøre slike vurderinger. Noe uenighet og kontroverser må vi godta, men publiseringsindikatoren kan likevel røktes strengere ved å legge noen tydeligere føringer.

Det er uhensiktsmessig å sette generelle krav til hvilke tidsskrifter som bør være på nivå 2, men det bør være enklere å sette tydelige krav til hva som *ikke* godtas på nivå 2. Det viktigste bør gjelde ordinære krav til fagfelleordninger, redaktøransvar og publiseringskriterier slik disse er formulert i tidsskriftenes egne retningslinjer. Momentene som er omtalt ovenfor om minimumskrav til systemer for kvalitetskontroll bør derfor gjelde også for nivå 2.

Overensstemmelse med internasjonale rangeringer

Nivå 2 skal være internasjonalt ledende tidsskrifter på sine felt. Det bør derfor være en viss grad av overensstemmelse mellom publiseringsindikatoren og andre internasjonale rangeringer. Et slikt mål gjelder for publiseringsindikatoren i dag, men kriteriene ser ut til å være svært skjønnsmessige. Hvordan norsk publiseringsindikator best bør samkjøres med andre internasjonale rangeringer er ikke uten utfordringer, og bør utredes nærmere. En fornuftig tilnærming vil være å fokusere på å sette *minimumskrav* for nivå 2 fremfor å endre rangeringskriterier. Generelt sett er det langt lettere å være enige om hva som *ikke* er høyt nivå, mens det kan være gode faglige grunner for uenighet om hva som er best.

Den mest brukte internasjonale indikatoren er Journal Impact Factor (IF), som for så vidt er gjenstand for mye kritikk. Denne kritikken går primært ut på at de høyest rangerte tidsskriftene overvurderes på en selvforsterkende måte. Det er derimot et langt skritt derfra til å avvise indikatoren helt. En mulighet er å legge som føring at alle tidsskrifter på nivå 2 må ha en IF over medianen i sitt fagfelt, altså være blant de 50% høyest rangerte tidsskriftene. Det er vanskelig å forstå at tidsskrifter rangert lavere internasjonalt skal kunne regnes som å være internasjonalt ledende fra et norsk perspektiv (nivå 2).

Det finnes også andre rangeringer enn IF, deriblant SCOPUS og Googles rangeringer av de 20 mest siterte tidsskrifter på hvert fagfelt. Det vil være oppsiktsvekkende om ikke de fleste av disse var representert på nivå 2.

Smale fagområder

Innenfor flere fag vil det være slik at de høyest rangerte tidsskriftene (målt etter f.eks. antall siteringer) vil være generelle tidsskrifter, mens tidsskrifter på smalere avgrensede områder vil være mindre sitert nettopp fordi feltet er smalt. Slike spesialtidsskrifter kan likevel representere noe av det ypperste på disse fagområdene, og ha de best kvalifiserte fagfellene på akkurat det området. Det kan være uheldig at insentivordningene gjør at forskere heller sender sine manuskripter til et høyere rangert generelt tidsskrift fremfor et tidsskrift som er lavere rangert, men strengt tatt er mer kompetent på området. I hvilken grad dette er et reelt problem, varierer sannsynligvis innenfor de ulike fagfeltene.

Det bør vurderes i hvilken grad dette kan bøtes på. Samtidig kan det ikke være slik at ethvert smalt fagområde kan kreve å få minst ett tidsskrift på nivå 2. En eventuell ordning i så måte bør behandles som avvik fra hovedregelen og gis en eksplisitt begrunnelse.

Norske tidsskrifter

En vanlig kritikk er at norske tidsskrifter nedprioriteres siden veldig få av disse er internasjonalt ledende. Dette har konsekvenser for norsk fagspråk og kommunikasjon til det norske samfunnet (selv om selvsagt de fleste i befolkningen er godt i stand til å lese engelsk). Noen fag er også mer lokale i sin natur, slik som f.eks. jus og nordisk litteratur. Dagens system kan medføre en vridning av prioriteringer i retning av temaer som er relativt mer internasjonale fremfor hva som er samfunnsnyttig. For slike fag bør det kunne gjøres unntak, men dette bør gjøres av en *høyere instans* enn eget nasjonalt fagråd, f.eks. departementet. Innenfor en rekke fag kan det være rimelig å si at deler av faget har en særlig lokal relevans og at det er urimelig å utelukke premiering av norske publiseringer. Igjen bør dette avgjøres av en høyere instans enn eget nasjonalt fagråd.

En bredere merkeordning?

I dagens publiseringsindikator er det en merkeordning for om tidsskriftet er Open Access, med henvisning til DOAJ og SHERPA RoMEO. Dette er nyttig informasjon, men i vurdering av tidsskrifter er det en lang rekke annen informasjon som er vel så relevant. Det bør derfor vurderes å innføre flere indikatorer for hvert tidsskrift. En del av følgende indikatorer vil man kunne ha ulike oppfatninger om, men det er rimelig at informasjonen gjøres lett tilgjengelig. Følgende bør vurderes:

- Avvisningsrate, spesifisert både som «desk reject» og etter peer-review.
- Antall artikler publisert per år (evt. siste år), og tilsvarende antall artikler publisert per redaktør.
- Type peer-review ordning. Aktuelle kategorier er double blind, single blind, open review, collaborative review, og post-publication peer-review.
- Om redaktør har reelt redaktøransvar
- Type lisens (f.eks. CC)
- Tekniske løsninger for plattformen og grad av maskinlesbarhet (f.eks. XML satt i JAX og åpen API)

Bør det innføres et nivå 0?

Dagens nivåinndeling skiller mellom internasjonalt ledende versus øvrige. Men på nivå 1 er det stor heterogenitet med både gode tidsskrifter og tidsskrifter som i liten grad nyter faglig anerkjennelse. Noen har også mangelfulle kvalitetssikringsystemer.

Det bør vurderes å innføre et nivå 0 som gir mindre uttelling enn nivå 1. Dette kan for eksempel tenkes innført slik at nivå 0 omfatter tidsskrifter som har praktiserer kreative former for kvalitetskontroll, selv om det for øvrig er legitime publiseringskanaler.³ Det gjelder typen fagfelleordninger, redaktøransvar og publiseringskriterier. Tidsskrifter som ikke fyller disse

³ Vi tar det som en selvfølge at ren svindel, omtalt som «røvertidsskrift», ikke vil være en del av publiseringsindikatoren i det hele tatt. Det er ikke slike tvilsomme tidsskrifter det siktes til her.

minimumskravene bør utelukkes fra å gi ekstra uttelling, og bør vurderes å rangeres som et slikt nivå 0.

Formell klageordning

I dag kan man legge inn kommentarer til de enkelte tidsskriftene oppført i publiseringsindikatoren slik at fagrådene kan ta en evt. ny vurdering. Det er i utgangspunktet en bra ordning, men er noe uformell og man får ingen begrunnelse på senere avgjørelser.

Det bør innføres en klageordning der enkeltpersoner eller miljøer kan klage på klassifisering med henvisning til de formelle kravene. Hvis en klage dokumenterer at minimumskravene til tidsskriftene ikke er fylt bør det medføre umiddelbar endret kategori i publiseringsindikatoren på formelt grunnlag. Hvis en klage som dokumenterer brudd ikke tas til følge bør det gis en eksplisitt begrunnelse for dette.

Lokal implementering av Plan S bør utformes etter norske formål – ikke omvendt

Høringsbrevet viser eksplisitt til Plan S som motivasjon. Vi understreker at Plan S ikke er den eneste måten å fremme åpen tilgang til forskningsresultater. Debatten rundt Plan S har vist at det er en rekke betenkelige forhold ved denne spesifikke planen som ennå ikke er utredet på en skikkelig måte. De endelige retningslinjene for implementering av Plan S er heller ikke offentliggjort, slik at endelig utforming ikke er kjent.

Departementet viser til at enkelte sider ved Plan S er under utredning i dag. Vi kan derfor forvente en bedre oversikt over både dagens situasjon og mulige konsekvenser innen relativt kort tid. På den annen side er det, så vidt vi kan se, verken igangsatt eller planlagt en *helhetlig* utredning av Plan S, og heller ingen utredning spesielt for Norges situasjon. Det foreligger heller ingen samfunnsøkonomisk analyse.

Det advares derfor mot å knytte andre tiltak direkte opp mot Plan S da vi ikke har oversikt over konsekvensene på det nåværende tidspunkt. Derimot står Forskningsrådet fritt til å justere sin implementering av Plan S i henhold til nasjonale føringer. Publiseringsindikatoren bør derfor kunne sette strengere minimumskrav til tidsskrifters kvalitetssikringssystemer enn det Plan S i utgangspunktet gjør.

Samlet vurdering

Det er grunn til å se nærmere på dagens publiseringsindikator, men i hovedsak fungerer dagens system relativt godt. Åpne tidsskrifter med et tilstrekkelig internasjonalt nivå vil enkelt kunne innpasses i dagens ordning med ekstra uttelling på nivå 2. Noen enkle justeringer for å bedre legge til rette for åpen publisering kan imidlertid være akseptabelt hvis man samtidig legger inn noen minimumskriterier som de vi har foreslått. **Alternativ 3** som innebærer å gi nivå 2 samme uttelling som nivå 1 i en overgangsperiode ser vi derfor ingen grunn til.

Alternativ 2 er kun meningsfullt hvis det innføres noen minimumskrav til kvalitetssikringssystemer som også bør gjelde nivå 2. Dette gjelder type fagfelleordninger, redaktøransvar og publiseringskriterier. Uten slike krav gir det ingen mening å gi uttelling for åpen publisering, og norsk forskning kan bli skadelidende og miste internasjonal anseelse. Det vil kunne gi inntrykk av at man

senker kvalitetskravene til forskning, og det er vanskelig å se samfunnsnyttene i å prioritere å øke tilgjengeligheten av mindre kvalitetssikret forskning. Hvis det derimot innføres strenge minimumskrav kan dette være en akseptabel løsning. **Alternativ 2a)** innebærer ekstra uttelling for all åpen publisering. Dette kan være et akseptabelt alternativ under nevnte forutsetninger. Vi mener prinsipielt at en ekstra uttelling for åpen publisering bør være *mindre* enn uttellingen for publisering i de mest anerkjente publiseringskanalene, da kvalitet bør premieres høyest. **Alternativ 2b)** vil kun gi uttelling på nivå 2 for åpen publisering. At man dermed skal redusere uttelling for publisering i de internasjonalt mest betydningsfulle publiseringskanalene er urimelig og gir signaler om reduserte ambisjoner for norsk forskning, som neppe er hensiktsmessig. Alternativ 2b) er derfor både kontraproduktivt og unødvendig.

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved UiO mener at **Alternativ 1** er det foretrukne alternativet under visse forutsetninger: Et arbeid med ny gjennomgang av ordning bør settes i gang. Publiseringsindikatoren bør røktes strengere, og det bør settes tydelige kriterier for hva som godtas på nivå 2. En utvidet merkeordning for tidsskrifter som angir f.eks. avvisningsrate, type fagfelleordning osv. bør vurderes innført.